

VPP EKOSOC-LV monogrāfijas “Simtam pāri. Viedā Latvija” atvēršana

Šā gada 21. martā pulksten 12.00 Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Portretu zālē notiks valsts pētījumu programmas (VPP) EKOSOC-LV monogrāfijas “Simtam pāri. Viedā Latvija” atvēršanas pasākums. Autoru kolektīva monogrāfija sagatavota, balstoties uz 2014.–2017. gadā veiktajiem pētījumiem 10 projektos, kuri iekļāvās minētajam laika posmam apstiprināto 6 prioritāro zinātnes fundamentālo un lietišķo pētījumu virzienu 5. virzienā: valsts un sabiedrības ilgtspējīga attīstība (sabiedrība, pārvaldība, resursi, tautsaimniecība, demogrāfija, vide).

Kā monogrāfijas ievadā uzsvērusi galvenā redaktore un EKOSOC-LV vadītāja akadēmiķe Baiba Rivža, “tā ir pirmā sociālo zinātņu pētījumiem paredzētā valsts pētījumu programma atjaunotajā neatkarīgajā Latvijā, gūstot iespēju valsts un sabiedrības ilgtspējīgu attīstību pētīt kompleksi no tautsaimniecības transformācijas, resursu, demogrāfijas, vides, pārvaldības, tiesiskā ietvara, zināšanu sabiedrības viedokļa un veikt to starpdisciplināri un starpinstitucionāli visām universitātēm un reģionālajām augstskolām”. Projekti:

- 5.2.1. “Latvijas uzņēmumu konkurētspēja ārējos tirgos un priekšlikumi tās stiprināšanai” – vad. LZA akadēmiķis, RTU profesors *Dr. habil. oec.* Remigijs Počs;
- 5.2.2. “Inovācijas un uzņēmējdarbības attīstība Latvijā atbilstoši viedās specializācijas stratēģijai” – vad. RTU profesore *Dr. oec.* Nataļja Lāce;
- 5.2.3. “Latvijas lauku un reģionālās attīstības procesi un iespējas zināšanu ekonomikas kontekstā” – vad. LZA akadēmiķe, LLU profesore *Dr. habil. oec.* Baiba Rivža;
- 5.2.4. “Sabiedrības atjaunošana, samazinot depopulācijas riskus, veicinot tautas ataudzi un saiknes ar diasporu sekmīgai Latvijas tautsaimniecības transformācijai” – vad. LZA akadēmiķis, LU profesors *Dr. habil. oec.* Juris Krūmiņš;
- 5.2.5. “Refleksija par vērtībām un rīcības modeļi sociālo un ekonomisko pārmaiņu laikā” – vad. RSU profesors *Dr. sc. inf.*, Sergejs Kruks;
- 5.2.6. “Sociālo un politisko transformāciju trajektorijas Latvijā pēckrīzes periodā” – vad. ViA *HESPI* pētniece, asoc. profesore *Dr. sc. pol.* Feliciana Rajevska;
- 5.2.7. “Sabiedrības iesaiste sociālās inovācijas procesos Latvijas ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai” – RTU asoc. profesore, vadošā pētniece *Dr. paed.* Karīne Oganisjana un RSU profesore *Dr. oec.* Inna Dovladbekova;
- 5.2.8. “Kultūrvides attīstības, vides daudzveidības saglabāšanas un urbanizācijas procesi Latvijas līdzsvarotas attīstības kontekstā” – ViA profesore, *HESPI* direktore, pētniece *Dr. oec.* Agita Līviņa;
- 5.2.9. “Sociālās apziņas izmaiņu ietekme uz ekosistēmas pakalpojumu ilgtspējīgu nodrošinājumu” – DU zinātņu prorektore, profesore *Dr. biol.* Inese Kokina;
- 5.2.10. “Ilgspējīga tautsaimniecības transformācijas tiesiskā ietvara efektivitātes paaugstināšanas modeļa izstrāde” – LZA korespondētājlocekle, LU profesore *Dr. iur* Ārija Meikališa.

Šie 10 projekti pētniecības gaitā tika sastrukturēti blokos, un arī monogrāfijā ieskats apjomīgajā pētnieciskajā darbā dots projektu blokos: 1) *telpiskās attīstības projektu bloks* (5.2.3., 5.2.8., 5.2.9) – vad. B. Rivža; 2) *sabiedrības attīstības projektu bloks* (5.2.4.; 5.2.5. 5.2.6.) – vad. J. Krūmiņš; 3) *ekonomiskās attīstības projektu bloks* (5.2.1.; 5.2.2.; 5.2.7.) – vad. R. Počs; 4) *tiesiskais ietvars* ar 1 pārējās tēmas caurvijošo 5.2.10. projektu – vad. Ā. Meikališa.

Katrā projektu blokā līdzās kopsavilkumam par pētniecības gaitu ir doti secinājumi un ieteikumi, problēmu uzstādījumi un risinājumi, kas plaši izmantojami turpmākajā lēmumu pieņemšanā un darbībā. Tāpat katrā projektu blokā ir ietverti labās prakses piemēri, tajā skaitā parādot, ka ikvienā Latvijas reģionā ir zināšanu ekonomikas jeb augsto un vidēji augsto tehnoloģiju ražošanas uzņēmumi un zināšanu ietilpīgo pakalpojumu sniedzēji. Taču viedā ekonomika ir ievērojami vairāk jāattīsta, jo Latvijas mērķis nav būt lētā darbaspēka zemei.

Savus viedokļus katra projektu bloka kontekstā ir pauduši eksperti (Inna Šteinbuka, Līga Meņģelšone, Andris Junsleinis, Guntis Dišlers, Liesma Ose, Ivars Bičkovičs, Gaidis Bērziņš u.c.). Monogrāfijā ekspertu viedokļi (Laimdota Straujuma, Ojārs Spārītis, Mārtiņš Kazāks, Aigars Rostovskis, Gunārs Upenieks, Andris Rāviņš, Edgars Treibergs) ir lasāmi arī saistībā ar zinātnieku izvirzītajiem valsts attīstības scenārijiem (inovatīvais jeb specializētais; konkurētspējas jeb efektivitātes; līderības, pārvaldības un kompetenču; vizionārais jeb teritorijas kopskata), kas izstrādāti ar Tomasa L. Sātī (*Thomas L. Saaty*) Hierarhiju analīzes metodi, kuras būtība ir ekspertu vērtējumus par dažādu kritēriju un apakškritēriju nozīmi un ietekmi valsts attīstībā apvienot ar matemātisko analīzi.

Ārvalstu ekspertu viedokļos (*Tiiu Paas*, Jonass Jasaitis, Juris Dreifelds) ir uzsvērtas vērtības, kuras ir ekonomiskās izaugsmes mērķis, proti, konstitucionālajos likumos paredzētā iedzīvotāju labklājība, sabiedrību attīstošas sociālās iniciatīvas, personības radošums, jauni apziņas līmeņi, kas konvertējas arī lielākā ekonomiskajā viedumā. Tiek izceltas mežu un zemes, dabas bagātības, ārpilsētas telpas unikalitāte – ne katras valsts rīcībā esošs resurss, kas jāizmanto stratēģiski gudri un kas Latvijai dod pasaules mēroga priekšrocības. Sociālo zinātņu, kurās ietilpst arī ekonomika, speciālisti šajā attīstības ceļā ir kā kompasī.

Lai Latvija kopā ar jauno neizbēgamo globālo tehnoloģiju vilni virzītos uz priekšu, nevis paliktu tā aizmugurē, nozīmīgākie atslēgas vārdi ir: izglītība, mūžizglītība, darba vidē balstītā izglītība, zinātnē radīto tehnoloģiju pārnese tautsaimniecībā, ekonomiskā daudzveidība un elastība, darba produktivitāte, teritoriju līdzsvarojosa pieeja turpmākajā attīstībā, visa veida sadarbība no iedzīvotājiem līdz institūcijām, viedās attīstības ceļš kā apzināta izvēle u.c. Attiecībā uz lauku un reģionu attīstību nozīmīgs ir tāds zinātnieku izstrādāts inovatīvs instruments kā novadu viedās attīstības indekss, kas ļauj vērtēt novadu veiktspēju blokos – viedā pārvaldība, viedā ekonomika, viedie resursi un viedie iedzīvotāji – un testēt atbilstību viedajai izaugsmei, apzinot stiprās un vājās puses un iespējamus risinājumus.

Monogrāfijas nodaļā “Notikumu hronika” ir atspoguļoti nozīmīgākie pasākumi VPP norises gaitā, tajā skaitā Latvijas Zinātņu akadēmijas, EKOSOC-LV un Latvijas Pašvaldību savienības kopā ar reģionālajām augstskolām un citām institūcijām novados organizētie reģionālie forumi, kuri ir devuši plaša dialoga iespējas, daudzpusīgus viedokļus par Latvijas turpmāko attīstību un ievērojamu atgriezenisko saiti zinātnieku darbam. Informācijas nodaļā parādīts VPP nozīmīgākais zinātniskais un akadēmiskais devums sociālo zinātņu attīstībā: intelektuālais īpašums, drukātie un elektroniskie izdevumi, promocijas un maģistra darbi, zinātniskās publikācijas svarīgākajās indeksētajās datu bāzēs, dalība starptautiskajās konferencēs.

Monogrāfijas zinātniskā redaktore ir VPP EKOSOC-LV un LLU vadošā pētniece *Dr. oec.* Elita Jermolajeva, atbildīgā redaktore Ausma Mukāne. Monogrāfiju ir izmantojama studiju darbos, lēmumu pieņemšanā dažāda līmeņa pārvaldībā, reģionālo attīstības plānu u.c. dokumentu izveidē, NVO darbā.

Ligita Āzena
e-pasts: lmzn@lza.lv